

ОБЩИНА РУДОЗЕМ

Проект «Непознатият Рудозем – подпомагане устойчивото развитие на “зеления” туризъм в общината»

Стратегически рамки и план за развитие и управление на новата туристическа инфраструктура в община Рудозем (2008 - 2010 година)

Рудозем, октомври 2007 година

Този документ е изготвен с подкрепата на
Програма ФАР-ТГС на ЕС
BG 2004/016-782.01.03.03

Изложените в този документ възгледи са на Община Рудозем и по никакъв начин не отразяват официалната позиция на Европейската Комисия.

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение.....	3
1. Досегашно развитие на туризма в община Рудозем.....	4
2. Стратегическият контекст за развитие на туризма в община Рудозем.....	5
2.1. Основни цели и приоритети на развитието на община Рудозем.....	5
2.2. Място на туризма в стратегическите документи за развитие на община Рудозем и на област Смолян.	7
2.3. Конкурентни предимства на туризма в общината.....	8
3. Стратегическа рамка за развитие на туризма в община Рудозем.....	10
4. Насоки и мерки за управление на новата туристическа инфраструктура в Рудозем до 2010 година.....	14
План за действие на ТИЦ за управление на туристическата инфраструктура и за развитие на туризма в община Рудозем (2008-2010 година).....	17
Финансов план на ТИЦ за 2008-2010 година.....	21

Въведение

Настоящият План за развитие и управление на новата туристическа инфраструктура в община Рудозем (2008-2010 година) е разработен в рамките на проект «Непознатият Рудозем – подпомагане устойчивото развитие на “зеления” туризъм в общината», който е финансиран от Програма „ФАР - Трансгранично сътрудничество” на Европейския съюз, Грантова схема BG2004/016-782.01.03-03.

Главната цел на проекта е подпомогне развитието на природосъобразния „зелен” туризъм в община Рудозем като интегрална част от местната икономика и създаването на благоприятни инфраструктурни и организационни условия за разумното използване на природните ресурси на територията на общината. Съобразявайки се с тази цел и отчитайки обстоятелствата, че:

- (а) настоящият проект, както и реализираният паралелно друг проект в Рудозем, свързан с културно- историческото наследство, ще окажат силно положително въздействие върху развитието на туризма в общината,
- (б) туристическият отрасъл е нов за местната икономика и той все още не разполага с актуална своя стратегия за развитие,
- (в) развитието и управлението на новата туристическа инфраструктура в община Рудозем, създадена в рамките на проекта е частен въпрос, който се вписва в общия въпрос за развитието на туризма,

Настоящият материал надхвърля рамките на един план и на практика е разработен като стратегически документ за развитието на туризма в общината. Развитието на управлението на новата туристическа инфраструктура са вплетени като интегрална част от общото стратегическо развитие на туризма в Рудозем.

Това определя основната цел на представения документ – да предложи стратегически рамки за развитието на туризма в община Рудозем през периода 2008 – 2013 година. Специфичната цел е да се дадат насоки и мерки за управление на новата туристическа инфраструктура (три екопътеки и Туристически информационен център – ТИЦ), създадена в резултат от изпълнението на проекта за подпомагане устойчивото развитие на “зеления” туризъм в общината.

Структурата на настоящия документ е съобразена с неговите цели. В първата част се представя досегашното развитие на туризма в общината. Втората част е посветена на мястото на туризма в стратегическите документи на областта и на общината. Тези две части са база за разработването на стратегическите рамки за развитие на туризма в общината (в третата част) и за разработването на система от конкретни насоки и мерки за управление на новата туристическа инфраструктура в Рудозем до 2010 година.

Документът се съобразява със съществуващите стратегически документи за развитието на общината (по- специално Плана за нейното развитие до 2013 година) и на областта (по- специално нейната Стратегия за развитие до 2013 година), както и други разработки. Отчетени са добри практики в тази област, съществуващи в други райони на страната – Пловдив, В.Търново, Враца и пр. В съответствие с подхода, ангажиращ участието на основни заинтересовани страни в Рудозем, са отчетени също вижданията, предложенията и идеите и на местни предприемачи, развиващи (или желаещи да развият) туристически бизнес в общината.

1. Досегашно развитие на туризма в община Рудозем

Природните дадености на община Рудозем са благоприятни за развитието на туризма:

- общината е разположена в Рило-Родопския масив и заема най-югоизточните части на Западните Родопи по долината на река Арда, река Чепинска и река Елховска. Тя включва площ в размер на 191,3 кв.км. като на юг граничи с Република Гърция.
- средната надморска височина не е голяма - от 700 до 800 м. Преобладават нископланински и хълмисти терени, а долинните склонове са със значителни наклони.
- климатът е умерено-континентален. Средната годишна температура е 9,4°C, средната лятна температура (през месец юли) е 19,4°C, а средната зимна температура (през месец януари) е 1,6°C.
- в границите на общината са включени 23 населени места – 1 град, 13 села и 9 махали. Селищната мрежа е с подчертано дисперсен характер и почти равномерно разположение на населените места върху общинската територия, доколкото това позволяват природо-географските условия, конфигурацията на терена и ландшафта.

Независимо от тези обективни дадености, туризмът засега остава неразвит. Известно е, че на територията на общината има обширни залежи на оловно-цинкова руда и това от десетилетия е определяло доминиращото място на дейностите, свързани с добива и преработването на оловно-цинковата руда и свързаната с това миннодобивна промишленост. От значение са и фирми, работещи в химическата, леката промишленост, строителната индустрия и енергетиката, както и селското стопанство.

За актуалната структура на бизнеса може да се съди по следните данни (вж. долната таблица):

Таблица 1. Активни стопански субекти на територията на община Рудозем по основни дейности

	2000	2001	2002	2004
Селско, ловно и горско стопанство	19	17	12	9
Преработваща промишленост	35	35	38	42
Строителство	15	16	21	20
Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за домакинството	149	140	122	131
Хотелство и ресторантьорство	26	24	16	15
Транспорт, складиране и съобщения	57	53	46	48
Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги	6	6	8	8
Общо	307	291	263	273

В момента в общината има регистрирани 6 бр. средства за подслон с 39 места (от които 5 бр. с 36 места в общинския център), 12 бр. заведения за хранене и развлечения с 731 места, както и два басейна на открито. Общо в тях са вложени около 3 милиона лева.

Средногодишният брой туристи (посетители) е около 1200- 1500. За сега това са предимно единични, малки групи и служебно пребиваващи по бизнес лица, които възползвайки се от своя престой в общината правят кратки обиколки с туристическа цел. На посетителите се предлагат предимно развлечения в областта на селския и екологичен туризъм

Приходите от отрасъла по експертни оценки са около 1 милион лв.

От наличните данни и наблюдаваната тенденция по години може да се извлекат следните *основни характеристики на бизнес средата* в община Рудозем:

1. Основният брой фирми са концентрирани в обслужващите сектори свързани с търговия, ремонтна дейност, обществено хранене и транспорт, като техният брой се запазва относително стабилен.
2. Високият дял на фирми от преработващата промишленост показва, че около съществуващите големи фирми има създадени и функциониращи малки и средни фирми, които са свързани с тях.
3. Общият брой на фирмите не е голям като по показателя население падащо се на една фирма показателят на община Рудозем е повече от два пъти по-нисък спрямо средното за страната. За разлика от други главно големи общини броят на фирмите не е голям, което показва че съществува определен потенциал за насърчаване развитието на нови бизнеси и предприемачество (вкл. в областта на туризма).
4. Ниският индекс на нарастване броя на новосъздадените фирми, вкл. в туризма, е доказателство за съществуващите ниши в тази сфера.
5. Туризмът се намира в своята твърде начална фаза на зараждане и развитие. Причини за това са недостатъчно развитата туристическа инфраструктура, липсата на инвестиции, недостатъчната реклама и не на последно място създадените нагласи в българското население, което разглежда общината като миньорско средище с всички произтичащи от това последствия. Все пак, част от местните предприемачи вече виждат своята бъдеща дейност тясно свързана с този отрасъл.

2. Стратегическият контекст за развитие на туризма в община Рудозем

2.1. Основни цели и приоритети на развитието на община Рудозем

Те са определени в Плана за развитие на общината през периода 2007-2013 година, който е нейния основен стратегически документ в тази област. По- конкретно:

(а) **Генералната стратегическа цел** на община Рудозем за периода до 2013 г. е: **МОДЕРНИЗИРАНЕ И ДИНАМИЗИРАНЕ НА ОБЩИНСКАТА ИКОНОМИКА, ПОСТИГАНЕ НА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ НА НАСЕЛЕНИЕТО.**

Тази цел кореспондира с главната стратегическа цел на регионалното развитие на България – за постигане на устойчиво и балансирано развитие на регионите на страната. Намаляването на различията между равнището на социално-икономическо

развитие на община Рудозем със средните показатели за страната изисква изпреварващи темпове на развитие.

(б) Генералната цел се «подкрепя» и конкретизира от следните три **стратегически цели**:

ПЪРВА: Стабилизиране на местната икономика и преминаване към балансирано и устойчиво развитие.

ВТОРА: Подобряване качеството на публичните услуги и на жизнената среда.

ТРЕТА: Увеличаване на капацитета на общинската администрация за управление на проекти и програми.

Достигането на първата цел предполага действия насочени към спиране на икономическия спад, окончателно стабилизиране на местната икономика и постепенно преминаване към ускорено развитие. За целта се предвиждат мерки, насочени към ускорено изграждане на местната инфраструктура, която да осигури достъп и да привлече чужди инвестиции. Предвижда се подобряване на образователното равнище на населението и повишаване на заетостта. Предвижда се през 2013 г. общината да достигне средните за страната показатели.

Реализирането на втората цел – подобряване на качеството на публичните услуги и на жизнената среда предполага по-добър достъп до предоставяните от общината публични услуги, повишаване на тяхното качество, което да е съобразено с потребностите на местната общност. Качеството на услугите ще се подобри и от реализацията на инфраструктурните проекти – пътища, водоснабдяване и канализация. Особено пътищата се създават по-добри условия за подобряване на качеството на социалните услуги – образование, здравеопазване, социални дейности, култура. Ускореното икономическо развитие ще повиши доходите на населението. Предвиждат се действия за облагородяване на непосредствената жизнена среда в населените места и за съхраняване на природната среда.

Третата цел – повишаване на местния управленски капацитет, е крайгълният камък за постигане на целите на общинския план за развитие. Без модерна и висококвалифицирана администрация, която да умее да управлява парите от структурните фондове на общността, която да организира и координира усилията на всички местни играчи, не е възможно постигането на първите две стратегически цели.

(в) Основните насоки на социално-икономическото развитие за периода 2007-2013 г. се определят от следните **приоритети**:

Приоритет 1: Развитие и ефективно използване на инфраструктурата.

Приоритет 2: Укрепване на общинския капацитет за подпомагане на бизнеса и развитие на местните партньорства.

Приоритет 3: Развитие на общинската икономика и повишаване на нейната конкурентноспособност.

Приоритет 4: Подобряване на непосредствената жизнена среда и на условията за живот на населението в общината.

Тези приоритети съответстват на националните приоритети, описани в Националната стратегия за регионално развитие (НСРР). Така например, третият общински приоритет има за цел да съдейства за постигането на първия национален – развитие на икономиката и повишаване на нейната конкурентноспособност. За това ще допринесат и първият общински и втория национален, които фокусират на проекти, подобряващи

инфраструктурата. Особен акцент в двата документа е укрепването на институционалния капацитет. Крайната цел – подобряване качеството на живот е обект на четвърти общински и трети и четвърти от националните приоритети за развитие.

Тясна връзка съществува и между общинските и областните приоритети за развитие. Интегрирането на общината в развитието на областта е най-силно подчертано в развитие на инфраструктурата (4-ти областен приоритет), на **туризма** и малките и средни предприятия (2-ри и 5-ти областни), и на трансграничното сътрудничество (първи областен).

2.2. Място на туризма в стратегическите документи за развитие на община Рудозем и на област Смолян.

В най-важния стратегически документ на общината (Плана за развитие през периода 2007-2013) туризмът е визиран като важна насока за реструктуриране и модернизиране на местната икономика. Във връзка с реализацията на първата стратегическа цел „Стабилизиране на местната икономика и преминаване към балансирано и устойчиво развитие” се изтъква, че „основните насоки на диверсификация на местната икономика са в посока на **туризма**, производството на алтернативни и екологично чисти продукти на земеделието и използването на други диференциални предимства на местния потенциал». Във връзка с това, се акцентира върху развитието на инфраструктурата в общината (вкл. туристическата), което да подкрепи развитието на туристическите услуги и максимално да ги «доближи» до потребителите.

В рамките на третия приоритет на Плана «Развитие на общинската икономика и повишаване на нейната конкурентноспособност» е заложена специална цел, свързана с развитието на туризма «*Използване на природните дадености за развитие на селския, екологичен, ловен, културен и друг вид туризъм*». Във връзка с нейното изпълнение, освен продължаване на работата по предвидените мерки – реклама и други действия в помощ на туристическата индустрия, се регистрира и Съвет по туризъм, който обедини и координира усилията на местната общност при предоставяне на туристически услуги. За това направление са заделени 2% от финансовите средства на плана (около 100 000 лева.).

Общинските стратегически документи предвиждат също «при полагането на значителни усилия от страна на общинското ръководство и бизнеса ... да се постигне значително по високо равнище на туристическата индустрия. За целта следва максимално да се използват възможностите свързани с:

- Природните ресурси като гори, релеф, климат, води, растителност и животински свят да се използват за развитието на рекреативен планински туризъм, пещерен туризъм, пешеходен и вело-туризъм, ски-спорт – писти за ски бягане, маршрутно-познавателен туризъм и екологичен туризъм.
- Пътят по долините на реките Чепеларска и Арда по направлението Пловдив-Асеновград-Чепеларе-Рудозем-Ксанти и Кавала ще открие значителни възможности за активизиране на туристическия поток от Гърция насочен към планински отдих и зимни спортове, както в Рудозем така и в други части от Рило-Родопския масив.

- Магията на родопските села, неповторимият родопски фолклор и обичаи, самобитните занаяти като тъкачество, медникарство, дърворезбарство и родопската кухня също са предпоставки за развитието на туризма в община Рудозем.»¹

• Чрез съществуващите архитектурни паметници на културата в общината, като средновековната крепост "Козник" /Кичикая/ и древно тракийското светилище на „Циганско градище“ /Ченгене хисар/ , се открива възможността за развитие на културно – историческия туризъм. /добавка Сава/

Развитието на туристическата индустрия (кльстър) е заложена като един от приоритетите в **областната** „Стратегия за развитие до 2013 година“. Мярка 2.2.3 на Стратегията специално визира «активизирането на местните стопански субекти в промишлеността, услугите, търговията и туризма», а приоритет 3.1 е изцяло посветен на „развитието на туризма с използване на природните и културно- историческите дадености“.

Изводът е, че местната стратегическа рамка (на областно и на общинско ниво) е благоприятна за развитието на туризма. Той е един от приоритетите за развитието на Рудозем и вече са направени първите стъпки към неговото реализиране: общината изпълнява два проекта – един за развитието на «зеления» и един за развитието на «културния» туризъм на обща стойност **612118** хиляди лева. Регистриран е като самостоятелно юридическо лице и функционира местен Съвет по туризъм. Нараства броят на предприемачите, които развиват или ще развиват туристически услуги на територията на общината.

2.3. Конкурентни предимства на туризма в общината

Изборът на туризма като един от перспективните отрасли на рудоземската икономика е обусловен от неговите обективни преимущества, които имат природо-географски, екологичен, културно- исторически и социално -икономически характер, сред които:

(1) Богатата гама от **природни ресурси**, характерни за Родопите като цяло, и в частност за Средните Родопи, където е разположен Рудозем:

- Родопският планински масив е част от Европейско – средиземноморските планински смесени гори - обект включен в “Global 2000“ на Световния фонд за природата. Този регион е един от петте примера в света на средиземноморска храстова и горска зона, които са местообитание на 20% от растителните видове на Земята.
- Родопите приютяват над 1 944 висши растителни вида - 52% от флората на България. Това растително разнообразие ги прави един от най-важните райони на Балканския полуостров. Смесеното влияние на средиземноморския и континентален климат и планинският терен създават уникален район, в който се събират средиземноморски, централноевропейски и алпийски растителни елементи.
- Нивото на ендемизъм е един от най-важните показатели за уникалността на региона. Седем растителни вида са ендемични за Родопите, тридесет и девет са ендемични за България, а осемдесет и пет са ендемични за Балканите, включително видове като

¹ - Стратегия за развитие на община Рудозем, 2005.

Lathraea rhodopaea, *Secale rhodopaeum*, *Arenaria rhodopaea*, *Scabiosa rhodopensis*, *Haberlea rhodopensis*, *Lalium rhodopaeum*, *Tulipa rhodopae*. Петдесет и пет от тези растителни видове са обявени за редки или застрашени в Европа.

- В Родопите са регистрирани общо 291 вида птици (70% от птичата фауна в България). От тях 115 вида гнездят в Родопите, а 97 са целогодишни обитатели. Тридесет и два вида прекарват зимата тук, а 47 ползват Родопите като спирка при миграцията си от север на юг. 115 от регистрираните в Родопите птици са включени в Анекс II на Бернската конвенция, деветдесет са признати, че са важни за опазване на Европа, а четири са застрашени в глобален мащаб: царски орел (*Aquila heliaca*), белошипа ветрушка (*Falco naumanni*), ливаден дърдавец (*Crex crex*), малък корморан/ малка дяволица (*Phalacrocorax pygmeus*).

- Срещат се четиридесет и три (43) вида риби, четири от които са ендемични за Балканите. Тази планина е място с древни културни видове и родина на уникални домашни животни като ендемичното родопско “каракачанско” късорого говедо и среднородопска овца, които специално са се адаптирали към региона, но са застрашени от изчезване.

- На територията на общината, видовият състав на растенията по брой е значителен и разнообразен; горите по речната долина са предимно иглолистни и широколистни култури, издънкови естествени, сравнително хетерогенни. От защитените от Закона за защита на природата растения в Родопите в района се срещат два вида – родопски силивряк и родопски скален копър. Установените два вида растения са от групата на редките и са посочени в “Червената книга” като защитени.

- Районът на “Циганско градище” е едно от най-големите в света находища на Родопски крем (световно застрашен вид, родопски ендемит) и една от най-плътните мечи популации в България. В доскоро недостъпните гори зад кльона и минните полета са се запазили вековни букови гори, които са обитавани от многобройна популация на глухари, покриваща изискванията за орнитологично важно място от световно значение.

- Районът на Рудозем граничи с гръцкия Национален парк Родопи и с гръцката Натура 2000. Обявяването на защитена местност в региона ще съдейства за опазването на трансграничните популации.

(2) Значителното, но малко изследвано и познато **културно- историческо наследство**:

- В общината са открити и регистрирани 20 обекта с различен характер от предримската, римската, късноантичната епоха и Средновековието. Това са селища, некрополи, руини от църкви, крепости и древни пътища. При проучването на керамичния материал е установено, че крайт е населен още през ранножелязната епоха - 1200-600 г. пр. Хр.

- До гр. Рудозем се е намирала голямата крепост, наричана от местното население “Рим папа”, а от турците “Кечикая” (“Кичика”, “Козя скала”).

- Съхранени са (в повече или по- малко запазен вид) редица църкви и манастири – манастир “Св.Елена”/ „Св. Ирина” в с. Пловдивци; църква “Св.Богородица” към манастира в с.Равнината, църква “Св. Тодор” над с. Иваново.

(3) Наличието **обща граница с Гърция и близост до Бяло море**, която след отварянето на граничния пункт „Рудозем” ще разшири и обогати потенциала за комплексно развитие на туризма в трансграничната зона. На практика, общината ще бъде на около

60 км от Бяло море, което предоставя уникални възможности за съчетаване на различни форми на туризъм (морски, планински, културен и пр.).

(4) Наличието на **трудови ресурси** в общината е друго относително предимство. Проблемите тук са свързани със слабата квалификация на работната сила по отношение на специфичните знания и умения за предлагане и оказване на туристически услуги.

(5) **Интересът на потенциалните посетители** към смолянската дестинация²:

- Смолян е едва на шесто място по привлекателност - след такива лидери като В.Търново, Варна, Пловдив, Бургас, София. Може да се предполага, че този интерес засега има повече сезонен характер и е свързан предимно с Пампорово, като останалите възможности на региона са все още непознати/недооценени от повечето посетители.

- За потенциала на търсенето е показателен фактът, че почти всеки втори българин е посещавал Смолян, а всеки трети – е правил това с туристическа цел; над ¼ са хората, които имат желание да се отправят по тази дестинация.

Следователно, **задачата** тук е да се предизвика интересът на част от тези хора и към Рудозем. Резервите за развитие на туризма могат да се търсят в организирането на по-чести посещения на общината и увеличаване продължителността на престоя.

Въз основа на идентифицираните преимущества на Рудозем, **може да се заключи**, че в общината са налице достатъчно природо-географски, културно- исторически и икономически ресурси за разработване, предлагане и оказване на туристически услуги. В момента обаче, тези ресурси не са „пакетирани” и трансформирани в привлекателни туристически продукти.

Изградената в рамките на проекта „зелен туризъм” инфраструктура предоставя специфични благоприятни предпоставки за подобно „пакетиране” с оглед развитието на екологичния и културно- историческия туризъм като отправна база за утвърждаване на туризма като структуроопределящ отрасъл на общинската икономика и източник на доходи за част от населението на общината.

3. Стратегическа рамка за развитие на туризма в община Рудозем

Тази рамка определя визията, принципите, целите, приоритетите и основните дейности за развитие на туризма в общината.

Визия: „Непознатият” Рудозем – оазис за екологичния и културно- историческия туризъм и мост за развитието на комплексни регионални и трансгранични туристически продукти. След 7-10 години Рудозем да бъде припознаван и признаван за привлекателна дестинация за еко- и културно- исторически туризъм **и** мост за туризма в района „Средни Родопи – Бяло море”.

² - използвани са данни от «Стратегия и план за развитие на туризма в община Пловдив, 2007-2013; част I», с. 49 и сл. Тези данни се отнасят за «смолянската дестинация», т.е. – Смолян и околностите, но в определена степен са информативни и за потенциалния интерес и възможности за развитие на «рудоземската дестинация» като част от смолянската.

Цели:

Генерална цел: Утвърждаване на туризма като един от водещите отрасли на местната икономика и надежден източник на доходи за населението и общината.

Специфични цели:

- (1) Развитие предимно на краткосрочния седмичен (уикенд) туризъм, базиран върху специфични и качествени туристически продукти, свързани с екологичния, културно-историческия и селския туризъм.
- (2) Развитие на съпътстващи туристически услуги.
- (3) Разработване на комплексен туристически продукт, който максимално използва наличните общински туристически ресурси и се вписва в областния туристически микс и клъстер.
- (4) Промоциране на „непознатия“ Рудозем като уникална туристическа дестинация в Средните Родопи.

Основни принципи:

Стратегическата рамка за развитие на туризма се базира на следните водещи принципи³:

- Туристическият бизнес в общината трябва да бъде печеливш, за да може той да реинвестира, да се подобрява и да се разраства.
- Посетителите трябва да имат положителни изживявания за да ги препоръчват и за да искат да се върнат.
- Местното население трябва да получава ползи от туризма за да подкрепя неговата експанзия и развитие.
- Развитие на туризма трябва да обединява партньорските усилия на основните местни заинтересовани страни.
- Развитие на туризма в общината се разглежда като част от развитието на туризма в областта и съседния гръцки регион, обединен в организация под името „Делта-Родопи“ /Ксанти,Кавала,Драма/.
- Уникалната природна среда в общината трябва да бъде запазена и развита.
- Туризмът следва да допринесе за динамизирането на местната икономика и за осигуряване на устойчиво развитие на общината.

Главни приоритети:

- Развитие на еко-, културно-историческия и селския туризъм като най- подходящи и съответстващи на относителните предимства на туристическите ресурси в общината.
- Комбиниране на тези видове туризъм със специфични местни събития:

³ - като ориентир са взети предвид принципите, представени в «A Strategic Framework for tourism development for Brighton and Hove», с.25.

- събори (вкл. празник на общината), тематични срещи (на местни родове; на хора, които дълго са живели и работили в общината, хора служили по границата), спортни и религиозни празници, и пр.
- Предлагане и оказване на качествени туристически услуги, ориентирани към специфичните очаквания и изисквания на клиентите:
 - Осигуряване на отлично обслужване.
 - Добра и привлекателна обстановка и околна среда.
 - Услугите са „дружелюбни“ към клиентите, но и опазват природата и културно- историческите ценности.
- Осигуряване на безопасност на посетителите:
 - Безопасни маршрути.
 - Безопасна среда в селищата (осветени улици, добри пътища и комуникации и пр.).
- Осигуряване добър и достъпен транспорт:
 - До туристическите обекти.
 - В рамките на общината и до съседни общини (пътища, публичен транспорт).
 - Достатъчно, достъпни и сигурни места за паркиране.
- Активен маркетинг на туристическите продукти, предлагани в общината:
 - Широка реклама.
 - Развитие на партньорството с регионални туристически структури.

Допълнителни специфични приоритети, свързани с развитието на туризма в Рудозем в контекста на новата туристическа инфраструктура

Новата туристическа инфраструктура, изградена в рамките на проекта променя съществуващите досега ситуация, тъй като създава нови предпоставки за динамизиране на туристическия бизнес в Рудозем. Тези предпоставки се „наслагват“, но и допълват и обогатяват наличните природо- географски и културно- исторически дадености. Промяната в инфраструктурната среда за развитие на туризма изисква идентифицирането на някои допълнителни приоритети, които имат определящо значение за пълноценното използване на екопътеките и за ефективното функциониране на ТИЦ.

Наборът от тези основни допълнителни приоритети включва⁴:

- оказване и координиране на услуги в подкрепа на малкия и среден туристически бизнес;
- подобряване на достъпа на малките и средните туристически фирми до капиталови инвестиции;
- подкрепа на местните (от страна на общината и на отделните кметства) дейности по подобряване на жизнената среда в общината:

⁴ - приоритетите са само идентифицирани, без да са подредени по важност.

- благоустрояване на основните „туристически” селища (Рудозем, Елховец, Пловдивци, Чепинци, Равнината).
- подобряване на транспортната достъпност на основните туристически обекти в общината в селищата Мочура, Рибница, Равнината.
- разработване на специфичен местен комплексен туристически продукт, интегриращ природни и културно- исторически дадености и традиции
- ориентиране на обслужващите дейности към очакванията и изискванията на клиентите
- промоциране на гостоприемното отношение от страна на местните жители към посетителите
- развитие на капацитета на членовете на Съвета по туризъм за управление на проекти.

Области и стъпки за развитие на еко-, културно-историческия и селския туризъм

А. Политика и маркетинг

- *Маркетинг и налагане на общината като място за краткотраен, седмичен (week-end) туризъм. Промоциране на Рудозем сред потенциалните посетители – най-вече в Смолян, Чепеларе, Пампорово, Златоград, като място за краткотраен активен отдих, чрез широка PR кампания и редовно присъствия в регионалната и националната преса, интернет, различни средства за масова комуникация.*
- *Разработване и провеждане на активна политика по организиране на специфични местни събития и тяхното налагане като традиционни (периодични) – напр. празника на общината; организиране на събор на хората, служили в заставата и/или работили в Горубсо; подходящи християнски и мюсюлмански празници; спортни събития /футболните срещи на местния отбор „Миньор”/ фолклорен събор (родопския фолклор в България и Гърция); предоставяне на домакинство на професионални срещи на регионални туристически асоциации, на туроператори, и др. .*

Б. Инфраструктура и партньорство:

- *Подобряване на пътно-транспортната инфраструктура – с приоритет на селищата, които са изходна база към екопътеките. Осигуряване на достъпност на обектите (вкл. чрез възможност за наемане на транспортни средства от посетителите). Осигуряване на подходящи и безопасни паркинги и чисти обществени тоалетни – в общинския център и в съответните селища.*
- *Осигуряване на достъпна, привличаща вниманието и ориентирана към посетителите туристическа информация (указателни табели, безплатни брошури и пр.) за хотели, пътеки, възможности за транспорт, заведения, забележителности и пр.*
- *Разработване на съвместни еко- и културно-исторически маршрути със съседни общини и партньори (Смолян, Мадан, Златоград, Неделино). Развитие на партньорството.*
- *Оказване на подкрепа (консултации, обучение, информация) на лицата, предоставящи подслон на посетителите да осигурят високо качество на предлаганите услуги.*

- *Използване на информационните технологии в подкрепа на местния туризъм* – предлаганите в Рудозем туристически услуги се представят широко в интернет от Съвета по туризъм, общинската администрация, предприемачите и другите заинтересовани страни, вкл. чрез специален туристически портал на общината.

В. Устойчивост:

- *Развитие на устойчив туризъм*, който опазва природната среда и чистотата на селищата.
- *Системно проучване на мненията и оценките на основните заинтересовани страни (вкл. посетителите)* относно състоянието и развитието на туризма в общината.

4. Насоки и мерки за управление на новата туристическа инфраструктура в Рудозем до 2010 година

1. Основните резултати от проекта са:

(а) три екопътеки с обща дължина 17,400 метра - 2 x 5200 метра и 1 x 7000 метра:

- Екопътека №1 (5200 метра) – от м.Дъбак до връх Свети Тодор – с.Равнината
- Екопътека №2 (7000 метра) – от м.Домузала до язовир Пловдивци -с.Пловдивци.
- Екопътека №3 (5200 метра) – от с.Мочура до Граничната бразда (в бившата закрыта гранична зона)- с.Мочура

(б) ремонтиран и функциониращ Туристически информационен център в центъра на гр. Рудозем (108 кв.м.).

2. Тези резултати, в комбинация с описаните по- горе предпоставки определят следните основни туристически ниши, в които могат успешно да се развият специфичните за общината туристически продукти: екологичният, културният и селският туризъм.

Те са благоприятни за предлагане и оказване на туристически услуги със следната продължителност (съгласно горните стратегически насоки):

(а) краткосрочни:

- едnodневно посещение – без нощувка (вкл. с бизнес цели);
- 2-3 дена (1-2 нощувки) в края на седмицата или по време на официални празници.

Тези услуги са насочени главно към посетители със следните характеристики: младежи, хора на средна възраст и по- възрастни посетители; имат собствен транспорт (коли) и по- рядко ползват рейсове; използват главно периода юни-октомври; неорганизиран туристи; рядко правят предварителни резервации; платежоспособни са.

(б) средносрочни (до 7 дни, 6 нощувки). Тези услуги са главно за децата от „зелените“ училища. Те са организирани в групи от училищата; посещението им е част от учебния процес.

3. Туристически продукти, предлагани от общината:

(а) в областта на екологичния туризъм:

- „Желязната завеса в Рудозем”.

Този продукт използва капацитета на третата еко-пътека и на инфраструктурата, останала от закритата гранична заставка (телените заграждения – граничния кльон и граничната вишка). На туристите се предлага съчетаване на традиционната разходка по пътеката (самостоятелно или с водач) с:

- тяхното „преследване” като на „нарушители на границата” - от водач с граничарско куче; а в перспектива и игра на „пейнт-бол” – *paintball* и симулиране на преминаване на минно поле;
- яздене на коне по маршрута;
- фотосафари;
- риболов – речен и в рибарници.

Допълнително оборудване: граничарско куче с водач и комплект(и) ватено облекло за нарушителите; оборудване на мнимо минно поле; яздитни коне с оборудване.

ТИЦ осигурява необходимия транспорт, оборудване и водачи.

Потенциални групи клиенти: лица над 12 годишна възраст.

- Краткосрочни (до 7 дни) зелени/скаутски училища за ученици след 5 клас.

Този продукт използва капацитета и на трите еко-пътеки. Подрастващите на място и практически ще се:

- запознават с местната флора и фауна, ще разпознават и берат билки и горски плодове;
- обучават да се ориентират по маршрут, да разпознават следи на дивите животни;
- добиват опит за живот в планината;
- приготвяне на различни сладка, сокове, традиционна кухня.

Допълнително оборудване: не е необходимо. Ангажирането на местни водачи обаче е абсолютно задължително. Те изготвят специална програма за всяка група деца, която е предварително съгласувана и одобрена от директора на съответното училище (т.е. – програмата е част от офертата). Децата спят в хотелска база, намираща се общината.

ТИЦ осигурява необходимия транспорт и водачи.

(б) в областта на културния туризъм:

- посещения на:
 - средновековната крепост ”Козник” (Кичикая);
 - древното тракийско светилище „Циганско градище”;
 - библиотеката на джамията в с.Чепинци, където се съхранява най-стария коран в България.

Тези посещения се комбинират (при наличие на желание) с излети по някои от екопътеките, както и с продуктите, свързани с екотуризма (вж. т. ”а”) и със селския туризъм (вж- т. „в”).

- инициране създаването на музейна сбирка, представяща Рудозем като крайна гранична община на България и като център на миннодобивната промишленост.

- на ежегодния празник на общината да се канят хора, чиито живот е бил свързан с Рудозем (респ. – със заставата и опазването на границата, както и с Горубсо). Този „пул“ от хора впоследствие (може да) се ползва при развитието и предлагането на туристическите продукти в общината.

По такъв начин, предлаганите в тази област продукти използват капацитета на съществуващите в общината културно- исторически забележителности, както и на изградените еко- пътеки.

ТИЦ осигурява необходимия транспорт и водачи, както и контактува с хората, чиито живот е бил свързан с Рудозем.

(в) в областта на селския туризъм:

- запознаване с местните бит, фолклор и обичаи чрез показване на „крадене на булка“ игрите „челик“, „къос“ и др. от страна на местните читалища;
- посещение на ферми за домашни животни, както и такава за щрауси, с възможност за работа в тях;
- бране на диви плодове като малини, боровинки, ягоди и варене на сладка от тях.

Необходими допълнителни предпоставки: разширяване материалната база (къщи за гости) и специализирано обучение на хазяите. Наличието на такава база се разглежда и като предпоставка за развитието на другите ниши (екотурзма и културния туризъм).

ТИЦ предлага краткосрочни курсове за обучение на хората, развиващи селския туризъм.

Всички услуги от трите ниши, могат да се комбинират съобразно индивидуалните предпочитания на посетителите. Това придава комплексен характер на туристическия продукт „Непознатият Рудозем“.

(г) Услуги, предлагани от ТИЦ:

Тези услуги се групират според вида на клиентите:

Първо, услуги, предоставяни на посетители:

- Информационни услуги – предоставяне на сведения за възможностите за туризъм в общината (забележителности, инфраструктура – хотели, къщи за отдих и пр., културни събития). Извършване на активен маркетинг – осъществяване на преки контакти с потенциални групи посетители (напр. училища).
- Посрещане на посетителите и организиране на индивидуални туристически пакети (съобразно предпочитанията на клиентите). Осъществяване на връзката „клиент-доставчик на услуга“ (хотелиер, планински водач и пр.).
- Предлагане и закупуване на билети за транспорт (ТИЦ действа като билетен център за жителите на Рудозем).

Второ, услуги, предоставяни на доставчици на туристически услуги:

- Предоставяне на краткосрочно обучение (по посрещане и обслужване на гости, по бизнес-планиране и счетоводство и пр.).
- Осъществяване на връзката „клиент-доставчик на услуга“ (хотелиер, планински водач и пр.).

- Осъществяване на връзки с туроператорски фирми за включване в техните листи и маршрути на туристическите продукти, предлагани в общината.
- Участие в областния туристически клъстер – в който Съветът по туризъм членува от 2006 година.

Трето, поддържане на туристическата инфраструктура (екопътеките, рекламните и указателните табели).

Четвърто, координиране изпълнението на плана за действие за управление на туристическата инфраструктура и за развитие на туризма в общината през следващите три години.

План за действие на ТИЦ за управление на туристическата инфраструктура и за развитие на туризма в община Рудозем (2008-2010 година)

№	Дейност	Партньори на ТИЦ	Резултати	Години
	Област А: Политика и маркетинг.			
1.1	Съвместна работа със заинтересованите страни за ефективно промоциране на Рудозем като място за краткотраен, седмичен (week-end) туризъм, предлагащ специфичен туристически продукт „Непознатият Рудозем“: - разработване и провеждане на широка PR кампания със специален акцент върху посетителите наЧепеларе, Пампорово, Смолян, Златоград, Мадан, Неделино.	Общината; Местни и национални медии; членовете на смолянския туристически клъстер; НПО и професионални сдружения в Мадан, Златоград, Неделино, Смолян; Чепеларе, АРО	Нарастване на броя на посетителите и на разходите им за туристически услуги в общината. Разработена промоционална кампания, вкл. чрез интернет.	2008-2010
1.2	Използване на интернет технологиите в областта на туризма (вкл. за он лайн резервации; връзки с туристически сайтове; актуализация на туристическата информация на сайта на общината и на Съвета по туризъм).	Общината; членовете на смолянския туристически клъстер; НПО и професионални сдружения в Златоград, Смолян;Чепеларе, туроператорски фирми; АРО	Нарастване на броя на посетителите и на разходите им за туристически услуги в общината. Намаляване на разходите за печатни материали.	2008-2010
1.3	В рамките на празника на общината, да се: <ul style="list-style-type: none"> • организират срещи на: <ul style="list-style-type: none"> ○ хора, работили в Горубсо; ○ бивши военнослужещи от заставите – с.Мочура;с.Пловдивци;с.Чепинци; • инициира събирането на материали за създаване на музейна сбирка, свързана с охраната на границата в общ.Рудозем. 	Общината; Горубсо; Граничния отряд	Нарастване на броя на посетителите и на разходите им за туристически услуги в общината. Разширяване обхвата на участниците в празника на общината.	2008
1.4	Разработване от Съвета по туризъм на проект за		Разработен	2010

№	Дейност	Партньори на ТИЦ	Резултати	Години
	създаването на музейна сбирка „Застава-Рудозем”, с който да се кандидатства пред подходяща оперативна програма.		конкурентоспособен проект	
1.5	Поемане на домакинството на професионална среща на ловни дружинки от съседни общини.	Общината; Горското стопанство; БЛРС	Подобряване на условията за опазване на фауната като предпоставка за развитие на туризма. Идентифициран е на нови възможности за туризъм на междуобщинско ниво.	2008
1.6	Поемане на домакинството на събор на родопския фолклор в България и Гърция.	Общината, АРО, музикалното училище в с. Широка лъка; съседни гръцки общини от регион „Делта-Родопи”.	Нарастване на броя на посетителите и на разходите им за туристически услуги в общината.	2009
1.7	Обвързване на дейностите от културния календар на община Рудозем с туристическите продукти – съставяне на годишен културен календар и разпространение.	Общината, АРО, съседни гръцки общини от регион „Делта-Родопи”.	Популяризиране на възможностите за туризъм в общината. Подобряване комплексността на предлаганите туристически услуги. Нарастване на броя на посетителите и на разходите им за туристически услуги в общината.	
1.8	Организиране на опознавателен тур по туристическите обекти в общината за журналисти и туроператори.	Общината; АРО;РТА „Родопи”; Туристическия бизнес в Рудозем	Популяризиране на възможностите за туризъм в общината.	2008
1.9	Участие в туристическите борси на територията на България: София, Варна, Пловдив, Бургас, Смолян .	Общината	Популяризиране на възможностите за туризъм в общината.	2010
1.10	Съставяне на план за развитие на ТИЦ като посредник в общината на туроператорски фирми	Туроператорски фирми	Подобряване комплексността на предлаганите	2009

№	Дейност	Партньори на ТИЦ	Резултати	Години
			и оказвани туристически услуги. Разширяване на възможностите за финансиране дейността на центъра, респ. – за управление и поддържане на туристическата инфраструктура.	
Област Б: Инфраструктура и партньорство				
2.1	Осигуряване на достъпността на новосъздадената туристическа инфраструктура: <ul style="list-style-type: none"> • лобиране пред общината за: поддържане и подобряване на пътищата до изходните селища за трите екопътеки; включване в градоустройствения план на Рудозем на терени за паркинги; • картотекиране на собственици на високопроходими автомобили за безопасен превод на туристите до екопътеките и други забележителности на общината (които са част от предлаганите от нея туристически продукти). 	Общината; Кметствата на населените места; Собственици на високопроходими автомобили.	Нарастване на броя на посетителите и на разходите им за туристически услуги в общината.	2008-2010
2.2	Поддържане на указателните табели.	Кметствата на населените места; Съвет по туризъм;	Нарастване на броя на посетителите и на разходите им за туристически услуги в общината. Осигуряване на добра «видимост» на забележителностите на общината.	2008-2010
2.3	Постигане на споразумение между хотелиерите от общината за разпространяване на рекламни дупляни, предоставени от членовете на Съвета по туризъм.	Хотелиерите от общината	По-добра информираност на посетителите на общината за туристическите услуги, които се предлагат в нея.	2008
2.4	Провеждане на работна среща с хотелиери от съседни общини (Смолян, Чепеларе, Златоград, Мадан, Неделино) и представители на туристически фирми с цел разработване на пакетни туристически услуги.	Хотелиери от съседни общини (Смолян, Чепеларе, Златоград, Мадан, Неделино) и представители на туристически фирми	По-добра информираност на посетителите на общината за туристическите услуги, които се предлагат в нея.	2008

№	Дейност	Партньори на ТИЦ	Резултати	Години
2.5	<p>Разработване на Споразумение за съвместни действия в областта на туризма със съседни общини (Смолян, Чепеларе, Златоград, Мадан, Неделино).</p> <p><i>Вариант (по-конкретен и ограничен):</i> Постигане на споразумение с членовете на смолянския туристически клъстер и с ТИЦ на други общини за разпространяване на рекламни дупляни, предоставени от членовете на клъстера и от други ТИЦ.</p>	Смолянския туристически клъстер	По- добра информираност на посетителите на областта за туристическите услуги, които се предлагат в Рудозем.	2009
2.6	Приоритетно отреждане на общински терени за изграждане на туристически обекти.	Общината	Разширяване на възможностите и подобряване на средата за развитие на туризма в общината.	2008-2010
2.7	<p>Оказване на подкрепа (консултации, обучение, информация) на лицата, предоставящи подслон на посетителите с оглед осигуряването на високо качество на предлаганите услуги.</p> <p>Провеждане на информационни срещи в населени места за консултиране желаещите граждани да използват къщите си на село за посрещане на туристи относно законовите изисквания за упражняване на туристическа дейност.</p>	Кметствата на населените места; Съвет по туризъм;	Подобряване капацитета на лицата и фирмите, предлагащи туристически услуги в общината и повишаване качеството на тези услуги. Нарастване удовлетвореността от туристическото обслужване.	2008-2010
	Област В: Устойчивост.			
3.1	Системно проучване на мненията и оценките на основните заинтересовани страни (вкл. посетителите) относно състоянието и развитието на туризма в общината.	Доставчиците на туристически услуги в общината		2008-2010
3.2			

Финансов план на ТИЦ за 2008-2010 година

	Мярка	2008	2009	2010	% на нарастване
Икономически параметри на туризма в община Рудозем					
Легла	брой	108	220	320	196
Заети в сферата на туризма (хотелиерство, заведения за обществено хранене и развлечения) – пряко в сферата на туризма	брой	32	60	80	150
Работни места, свързани с направените инвестиции в областта на туризма (непреки - химическо чистене, производство на специфични продукти и др.)	брой	20	55	65	225
Общо работни места		52	115	145	179
Брой на едномеденните посещения	брой	3000	4500	6000	100
Очаквани приходи от едномеденните посещения (хранене, дребни покупки на сувенири и други стоки)	лв.	75000	135000	240000	220
Брой на краткосрочните посещения (до 3 дни), включително бизнес-ориентирани	брой	4000	5000	6000	50
Очаквани приходи от краткосрочните посещения	лв.	320000	475000	690000	116
Други приходи от услуги, свързани с туризма.	лв.	30000	40000	65000	117
Финансови потоци, свързани с дейността на ТИЦ					
I. Приходи от:					
Преотстъпен членски внос на членовете на Съвета по туризъм	лв.	1200	1500	2000	67
Оказани услуги на посетители (туристи), включително наемане на планински водачи, организиране посещения на граничната бразда и др.	лв.	1000	2000	3000	200
Оказвани услуги на туроператори за организиране на посещения в района на община Рудозем	лв.	1800	2500	4500	150
Други приходи (от реклама и обяви в сайта на ТИЦ)	лв.	1200	1500	2000	67

	Мярка	2008	2009	2010	% на нарастване
Приходи за издръжка от организирани на обучителни курсове	лв.	2000	3000	4000	100
Приходи от община Рудозем за осъществяване на културно-просветни дейности (организиране на общински празници, изготвяне на проектна документация и др.)	лв.	3000	3500	4700	57
Общо приходи	лв.	10200	14000	20200	98
II. Разходи за:					
Материална издръжка на офиса на ТИЦ	лв.	1680	2400	2600	55
Работна заплата	лв.	6000	8000	13000	117
Поддържане на екопътеките	лв.	240	400	550	129
Поддържане на указателните табели и маркировка	лв.	180	400	550	206
Маркетингова дейност (дипляни, съфинансиране на културни събития в общината)	лв.	1800	1800	2500	39
Закупуване на офис оборудване	лв.	300	1000	1000	
Общо приходи	лв.	10200	14000	20200	98